

5. 6. 7. ve 8. SINIF MÜZİK DERS KİTAPLARININ SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS ÖĞELERİ BAKIMINDAN İNCELENMESİ*

AN INVESTIGATION OF INTANGIBLE CULTURAL HERITAGE ITEMS IN 5. 6. 7. AND 8TH GRADE MUSIC TEXTBOOKS

Pelin ÖZKAN KÖSE**, Adil Levent YÜKSEL***

Öz

Bu çalışma, ortaokul müzik ders kitaplarındaki konu ve kazanımları Somut Olmayan Kültürel Miras öğeleri bakımından incelemeyi amaçlayan nitel bir araştırmadır. Araştırmanın veri kaynağını Milli Eğitim Bakanlığı Ortaokul Müzik Ders kitapları oluşturmaktadır. Araştırmada, 5, 6, 7 ve 8. sınıf müzik ders kitapları, içerik analizi yöntemiyle ele alınmış ve bu ders kitaplarındaki SOKÜM unsurlarına ilişkin tespitlerde bulunulmuştur. Araştırma sınırlılıkları doğrultusunda yapılan inceleme sonucunda; temel müzik kavram ve bilgilerinin öğretiminde, sözlü gelenek ve anlatımlar kapsamına giren türkülerden sıklıkla yararlanıldığı, gösteri sanatları boyutuna her bir sınıf düzeyinde yer verilmekte olduğu, 7. ve 8. sınıf müzik ders kitaplarında yer verilen konularda Somut Olmayan Kültürel Miras öğelerine daha fazla yer verildiği ve toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şölenler bakımından çok az sayıda kazanımın ders kitaplarında yer aldığı görülmüştür. Ayrıca, ortaokul müzik ders kitaplarında yapılan inceleme, bu kitaplarda yer verilen türkülerin daha çok rastlantısal bir şekilde kullanılmakta olduğu izlenimi oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Müzik Eğitimi, Ortaokul Müzik Dersi, Somut Olmayan Kültürel Miras.

Abstract

This study is a qualitative research aiming to examine the subjects and gains in secondary school music textbooks in terms of Intangible Cultural Heritage elements. The data source of the research is Ministry of National Education Secondary School Music Textbooks. In the research, 5th, 6th, 7th and 8th grade music textbooks were handled by content analysis method and the findings of intangible cultural heritage elements in these textbooks were determined. As a result of the investigation conducted in line with the limitations of the research; In the teaching of basic music concepts and knowledge, folk songs that are within the scope of oral traditions and narratives are frequently used and the dimension of performing arts is given at each grade level, it was observed that Intangible Cultural Heritage elements were given more attention in the subjects included in the 7th and 8th grade music textbooks, and very few gains were found in the textbooks in terms of social practices, rituals and feasts. In addition, the study conducted in the secondary school music textbooks creates the impression that the folk songs included in these books are used more randomly.

Keywords: Music Education, Secondary School Music Lesson, Intangible Cultural Heritage.

*Bu araştırma, 18-19-20 Nisan 2019 tarihlerinde Isparta, Süleyman Demirel Üniversitesi'nde gerçekleşen 2. Somut Olmayan Kültürel Miras Çalıştayı'nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

**Öğr. Görevlisi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Müzik Bölümü, pelinozkn@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-0015-5446>.

***Öğr. Görevlisi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Müzik Bölümü, yuksel.levent@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-1351-824X>.

1. Giriş

İlkokul ve Ortaokul müzik dersi öğretim programının, iki ana unsur üzerinde temellendirildiği görülmektedir. Buna göre “eğitim sistemimizin temel amacı, değerlerimiz ve yetkinliklerle bütünleşmiş bilgi, beceri ve davranışlara sahip bireyler yetiştirmektir” (Müzik Dersi Öğretim Programı, 2018:4).

Değerlerimiz, toplumumuzun milli ve manevi kaynaklarından damıtılarak, dünden bugüne ulaşmış ve yarınlarmıza aktaracağımız öz mirasımızdır. Yetkinlikler ise, bu mirasın hayata ve insanlık ailesine katılmasını ve katkı vermesini sağlayan eylemsel bütünlüklerimizdir. Bu yönüyle, değerlerimiz ve yetkinlikler birbirinden ayrılmaz bir şekilde teori pratik bütünlüğündeki asli parçamızı oluşturur (Müzik Dersi Öğretim Programı, 2018:4).

Buna bağlı olarak, değerler ve yetkinlikler, toplum yaşantısıyla birlikte oluşur ve gelişir. Birey olarak her insan, doğal, toplumsal ve kültürel öğelerden oluşan bir çevre içine doğar. İnsanın içinde yaşadığı doğal, toplumsal ve kültürel çevreler, oluşum nitelik ve işlevleri bakımından birbirlerinden farklı olmakla birlikte, aynı zamanda birbirlerini etkileyen, nedensellik ve işlevsellik ilişkisi içerisinde olan, çok yönlü, karmaşık ve ayrılmaz bir bütündür (Uçan, 2005:9-10). “Kültürel unsurlar durağan değil, devingen bir özelliğe sahip oldukları sürece varlıklarını sürdürebilecektir. Bir ulusun kültürünün temel unsurlarını canlı tutmanın yolu, onların sürekli olarak başka dönemlerde güncellenmelerine bağlıdır” (Aktulum, 2013:9).

Güvenç (1984:311) toplumu, “ortak yaşamlarını sürdürebilmek, gönenç ile mutluluğu daha iyiye, ileriye götürebilmek için uğraşan, birbirine bağlı-bağımlı kişilerden oluşan bir grup insan” şeklinde ifade eder. Bu bakımdan, bir topluma ait değerler ile toplum yaşantısı arasında doğrudan bir ilişki olduğu görülmektedir. Toplum yaşantısının ve değerlerinin bir sonucu olarak oluşan kültür ise “bir toplumun davranış, biliş ve duyuş kalıplarından oluşan, bir birikim ve bütünlük anlamında kullanılmaktadır” (Güvenç, 1984:311). Dolayısıyla, toplum yaşantısının meydana getirdiği değerlerden oluşan kültür ve kültürel yaşam, eylemsel bütünlük olarak ifade edilen yetkinlikler kavramı ile örtüşen bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

Toplumsal ya da kültürel olarak ifade edebileceğimiz değerler ve yetkinlikler; kendinceliği olan, süregelen, devingen ve özgün bir halk kültürünün oluşmasına kaynaklık etmektedir. Halk kültürü, kültürel özgünlüğün korunmasında önemli bir yere sahip olmakla birlikte, geleceğin şekillenmesinde de önemli rol oynar (Evcin, 2013). Böylelikle, “bireylerin

dünyada yaygınlaşan popüler kültürün etkisiyle, kendi kültürlerinden kopmalarına yol açacak, olası bir kültürel yabancılaşmadan korunmaları, sosyalleşmeleri ve toplumsal bir kimlik kazanmaları mümkün olur” (Artun’dan akt. Evcin, 2013:226). Aksi takdirde, “kültürünü koruyamayan ve yeni nesillere aktaramayan bir millet, özgünlüğünü yitirme ve sıradanlaşma tehlikesi ile karşı karşıya kalacaktır” (Evcin, 2013:226). Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi “teknolojinin de etkisiyle hızla yayılan küreselleşme, dünya üzerinde kültürel çeşitliliğin azalması, tek tipleşme gibi kavramların yarattığı kaygılardan yola çıkılarak oluşturulmuştur” (Akyol, 2016:127). “Somut olmayan kültürel miras; toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekânlar- anlamına gelir”.¹

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı (UNESCO), 17 Ekim 2003 tarihinde Paris’te düzenlenen 32. Genel Konferansında, Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesini kabul etmiştir. Türkiye 19 Ocak 2006 tarihli ve 5448 sayılı Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesinin Uygun Bulunduğuna Dair Kanunla bu sürece dâhil olmuş ve 27 Mart 2006 tarihinde resmen taraf olmuştur.²

“Kuşaktan kuşağa aktarılan somut olmayan kültürel miras, toplulukların ve grupların çevreleriyle, doğayla ve tarihleriyle etkileşimlerine bağlı olarak, sürekli biçimde yeniden yaratılır. Bu onlara kimlik ve devamlılık duygusu verir; böylece kültürel çeşitliliğe ve insan yaratıcılığına duyulan saygıya katkıda bulunur”.³ Somut Olmayan Kültürel Miras (SOKÜM) araştırmaları, özetle aşağıda belirtilen alan ve dallar kapsamında çalışmalarını yürütmektedir:

SOKÜM; Somut olmayan kültürel mirasın aktarılmasında taşıyıcı işlevi gören dille birlikte sözlü gelenekler ve anlatımlar, Gösteri sanatları, Toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şölenler, Doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar, El sanatları geleneği alanları ile Âşık-Ozan, Halk Şairi/ Kalem Şairi ve Zâkir, Mahalli Sanatçılar ve Geleneksel Çalgı Yapımcılığı, Geleneksel El Sanatı ve Türk Süsleme Sanatları Sanatkarları, Geleneksel Tiyatro Sanatı ve Sanatçıları dallarında değerlendirmeler yapar.⁴

¹ <http://teftis.kulturturizm.gov.tr/TR-50543/somut-olmayan-kulturel-mirasin-korunmasi-sozlesmesi.html>.

² <http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR-50837/somut-olmayan-kulturel-mirasin-korunmasi-sozlesmesi-hak-.html>.

³ <http://teftis.kulturturizm.gov.tr/TR-50543/somut-olmayan-kulturel-mirasin-korunmasi-sozlesmesi.html>.

⁴ <http://teftis.kulturturizm.gov.tr/TR-93790/somut-olmayan-kulturel-miras-tasiyicilarinin-tespit-ve-.html>.

Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması sözleşmesinde “**Koruma**” terimi, somut olmayan kültürel mirasın yaşayabilirliğini güvence altına alma anlamına gelmektedir.⁵ SOKÜM’ün örgün ve yaygın eğitim yoluyla kuşaktan kuşağa aktarılması, kültürel mirasın yaşayabilirliğini güvence altına alma yöntemlerinden biri olduğu gibi “toplum içinde yaşayan bireylerde kültürel mirasa ilişkin farkındalık oluşturmada ve yaygın etki sağlamada” önemli bir yere sahiptir (Yeşilbursa’dan akt. Pehlivan, 2015:12).

Toplum kültürü, çağdaş devletin en önemli öğelerinden biridir. Kültürel ürünlerin geleneklere bağlı kalmalarını sağlayarak kuşaktan kuşağa aktarılmasında ve çağın gereklerine uygun biçimde dönüşümlerini destekleyerek toplumun çağdaşlaşmasında, unutulmuş değerleri ortaya çıkarma ya da yozlaşmasını önlemede, eğitimin toplum kültürüne önemli katkıları bulunmaktadır (Günay, 2011:226-227). İnsanın kültürel yaşamında geçmiş ile şimdi, şimdi ile gelecek ve böylece de geçmiş ile gelecek arasında bağ kuran müzik, bunun doğal bir sonucu olarak, belli kültürel özelliklerin göreceli sürekliliğini sağlar (Uçan, 2005b:28). Bu bağlamda, müzik eğitiminin, örgün eğitim yoluyla SOKÜM’ e ilişkin unsurları aktarmanın en etkili alanlarından biri olduğu söylenebilir. Uçan (2005a:13)’a göre, müziğin insan yaşamında, bireysel, toplumsal, kültürel, ekonomik ve eğitimsel olmak üzere, 5 önemli işlevi bulunmaktadır. Bu işlevlerin her biri, birbiri ile ilişki ve iletişim halinde olabildiği gibi tekil biçimde de insan yaşamına etki edebilmektedir. Bununla birlikte, eğitimsel işlevlerin diğer bütün işlevleri kapsayan ve düzenleyen bir rolü olduğunu söylemek mümkündür.

Müzik dersi öğretim programında, geliştirilmesi hedeflenen alana özgü beceriler 13 maddede açıklanmaktadır. Bu beceriler içerisinde yer alan, “müzikle toplum arasındaki bağı görebilme, müzikle kültür, tarih ve estetik arasında bağ kurabilme, kültürel miras ve çeşitliliği geliştirebilme” maddeleri göz önünde bulundurulduğunda, SOKÜM çalışmalarının müzik ders içeriğinden ayrı tutulamayacak bir araştırma alanı olduğu dikkat çekmektedir. Bu bakımdan, örgün eğitim kurumlarınca kullanılmakta olan, müzik ders kitaplarında ve/veya öğretim programlarında, somut olmayan kültürel miras unsurlarını kapsayan içeriklere yer verilmesi

⁵ <http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR-50837/somut-olmayan-kulturel-mirasin-korunmasi-sozlesmesi-hak-.html>.

ayrıca önem arz etmektedir. Aynı zamanda, müzik dersi öğretim programının özel amaçları arasında;

- Yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası müzik türlerini tanıyarak farklı kültürlerle ait öğeleri zenginlik olarak algılamasını sağlamak,
- Müzik yoluyla bireysel ve toplumsal ilişkilerini geliştirmek,
- Müziksel algı ve bilgilerini geliştirmek,
- Millî birliğimizi, bütünlüğümüzü pekiştiren ve dünya ile bütünleşmemizi kolaylaştıran müzik kültürü ve birikimine sahip olmalarını sağlamak ifadeleri yer almaktadır (Müzik Dersi Öğretim Programı, 2018:8).

“Müzik bir kültürleme-kültürlenme ve kültürleşme yöntemi, biçimi ve alanıdır” (Uçan, 2005b:28). Dolayısıyla, bir ulusa ait kültürel unsurların tespit edilmesinin yanı sıra gelecek kuşaklara aktarılabilmesi ve/veya uyarlanabilmesi, kültürün devamlılığına katkı sağlayacaktır. “Bir toplum (ulus) kendi müziğini biçimlendirirken giderek bu müzik yoluyla kendisini yeniden biçimlendirir. Bu biçimlendirme biçimleme sürecinde temel öge, kültürün hem nedeni hem de sonucu olan insandır” (Kağıtçıbaşı’dan akt. Uçan, 2005:28).

Türk halk müziği kültürü içerisinde yer alan türküler, deyişler, ninniler, halk oyunları ve müzikleri, düğünler, karşılama, ağıtlar vb. geleneksel icra türleri, *Somut olmayan kültürel mirasın aktarılmasında taşıyıcı işlevi gören dille birlikte sözlü gelenekler ve anlatımlar, Gösteri sanatları, Toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenler* kapsamı ile *Âşık-Ozan, Halk Şairi/ Kalem Şairi ve Zâkir, Mahalli Sanatçılar ve Geleneksel Çalgı Yapımcılığı* dalları, kapsamında araştırılan ve müzik eğitimiyle iletişim ve ilişki içerisinde olması gereken araştırma alanlarıdır denilebilir. Bu nedenle, SOKÜM kapsam ve dalları içerisindeki kimi araştırma alanlarının, doğrudan müzik eğitimi ile ilişkili olduğunu söylemek yanlış bir ifade olmayacaktır.

Bu araştırmada, müzik eğitiminin somut olmayan kültürel mirasın aktarılmasında ve korunmasında üstlendiği sorumluluk doğrultusunda, 5, 6, 7, 8. sınıf müzik ders kitaplarında yer alan SOKÜM öğelerine ilişkin bir inceleme gerçekleştirilmiştir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmada, 5, 6, 7 ve 8. sınıf müzik ders kitaplarındaki ünite ve konular incelenerek, bu kitaplarda yer alan SOKÜM öğelerine yönelik bir durum tespiti yapmak amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda müzik ders kitapları:

- Somut olmayan kültürel mirasın aktarılmasında taşıyıcı işlevi gören dille birlikte sözlü gelenekler ve anlatımlar,
- Gösteri Sanatları,
- Toplumsal Uygulamalar, Ritüeller ve Şölenler ile,
- Âşık-Ozan, Halk Şairi/ Kalem Şairi ve Zâkir ile Mahalli Sanatçılar ve Geleneksel Çalgı Yapımcılığı dalları kapsamında ele alınmış ve değerlendirilmiştir.

1.2. Problem Cümlesi ve Alt Problemler

Araştırmanın problem cümlesi “5, 6, 7 ve 8. Sınıf Müzik Ders Kitaplarındaki “Somut Olmayan Kültürel Miras Öğeleri nelerdir?” olarak belirlenmiştir. Problem cümlesi doğrultusunda 5 alt problem cümlesi oluşturulmuştur.

- 1) 5. Sınıf müzik ders kitaplarındaki konu ve kazanımların kapsadığı SOKÜM öğeleri nelerdir?
- 2) 6. Sınıf müzik ders kitaplarındaki konu ve kazanımların kapsadığı SOKÜM öğeleri nelerdir?
- 3) 7. Sınıf müzik ders kitaplarındaki konu ve kazanımların kapsadığı SOKÜM öğeleri nelerdir?
- 4) 8. Sınıf müzik ders kitaplarındaki konu ve kazanımların kapsadığı SOKÜM öğeleri nelerdir?

1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma:

- 1) Devlet okullarında kullanılmakta olan 5, 6, 7 ve 8. Sınıf Müzik Ders Kitapları,
- 2) 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar Müzik Dersi Öğretim Programı,
- 3) Somut olmayan kültürel mirasın aktarılmasında taşıyıcı işlevi gören dille birlikte sözlü gelenekler ve anlatımlar,

- 4) Gösteri sanatları,
- 5) Toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenler kapsamaları,
- 6) Âşık-Ozan, Halk Şairi/ Kalem Şairi ve Zâkir ile Mahalli Sanatçılar ve Geleneksel Çalgı Yapımcılığı dalları,
- 7) Literatür tarama ve Doküman İnceleme yöntemleri ile sınırlandırılmıştır.

2. Yöntem

Bu çalışma, ortaokul müzik ders kitaplarındaki konu ve kazanımları Somut Olmayan Kültürel Miras öğeleri bakımından incelemeyi amaçlayan nitel bir araştırmadır. Araştırmanın veri kaynağını Milli Eğitim Bakanlığı Ortaokul Müzik Ders kitapları oluşturmaktadır. Araştırmada, 5, 6, 7 ve 8. Sınıf müzik ders kitapları, içerik analizi yöntemiyle ele alınmış ve bu ders kitaplarındaki SOKÜM unsurlarına ilişkin tespitlerde bulunulmuştur. Araştırmacıların belli kelime ve kavramların varlığını, anlamlarını ve ilişkilerini belirleyerek, analiz edilen metinlerdeki mesaja ilişkin çıkarımlarda bulunulan içerik analizi, metin veya metinlerden oluşan bir kümenin içindeki belli kelimelerin veya kavramların varlığını belirlemeye yönelik yapılır (Büyüköztürk vd., 2012:240).

3. Bulgular ve Yorum

Bu bölümde, 5, 6, 7 ve 8'inci sınıf müzik ders kitaplarında yapılan inceleme verileri yer almakta, Somut Olmayan Kültürel Miras öğelerinin yer aldığı ünite ve konular ayrıntılı bir biçimde açıklanmaktadır.

3.1. Beşinci Sınıf Müzik Ders Kitabına Yönelik Bulgular

Beşinci sınıf müzik ders kitabı toplam 4 üniteden oluşmaktadır. Bu üniteler kapsamında ele alınan konular Tablo 1'de gösterilmektedir.

Tablo 1. Beşinci sınıf müzik ders kitabındaki üniteler ve konular.

	I. ÜNİTE	II. ÜNİTE	III. ÜNİTE	IV. ÜNİTE
KONU BAŞLIKLARI	İstiklal Marşı	Ritim Oluşturalım	Atatürk ve Müzik	Belirli Gün ve Haftalar
	Ses Nasıl Oluşur	Hız ve Gürlük	Türk Müziği	Şarkılarda Bölümler
	Müzikte Notalar ve Süreler	Neler Öğrendik	Neler Öğrendik	Farklı Müzik Türleri
	Basit Ölçüler	-	-	Bestele Kaydet
	Neler Öğrendik	-	-	Neler Öğrendik

Beşinci Sınıf Müzik dersinde *Dinleme-Söyleme, Müziksel Algı ve Bilgilenme, Müziksel Yaratıcılık ve Müzik Kültürü* alanlarında toplam yirmi üç (23) kazanımın öğrenciye aktarılması amaçlanmaktadır. Yapılan incelemede dört (4) üniteden oluşan müzik ders kitabının ikinci, üçüncü ve dördüncü ünitelerinde, “Somut olmayan kültürel mirasın aktarılmasında taşıyıcı işlevi gören dille birlikte sözlü gelenekler ve anlatımlar”, “Gösteri Sanatları”, “Toplumsal Uygulamalar, Ritüeller ve Şölenler” alanlarıyla ilişkilendirilebilecek konu, kazanım ve uygulamalar yer almaktadır. Bu ünitelerde *Somut Olmayan Kültürel Miras* öğelerini içeren ünite ve konu başlıkları Tablo 2’de gösterilmektedir.

Tablo 2. Beşinci sınıf müzik ders kitabında soküm boyutlarını içeren ünite ve konular.

ÜNİTE	KONU BAŞLIKLARI	SOKÜM BOYUTLARI
II. ÜNİTE	1. Ritim Oluşturalım 2. Hız ve Gürlük	“Somut olmayan kültürel mirasın aktarılmasında taşıyıcı işlevi gören dille birlikte sözlü gelenekler ve anlatımlar” “Gösteri Sanatları” “Toplumsal Uygulamalar, Ritüeller ve Şölenler”
III. ÜNİTE	1. Atatürk ve Müzik 2. Türk Müziği	
IV. ÜNİTE	1. Belirli Gün ve Haftalar 2. Şarkılarda Bölümler 3. Farklı Müzik Türleri	

3.1.1. Beşinci Sınıf Müzik Ders Kitabı II. Ünite

İkinci üniteadaki *Ritim Oluşturalım* konusu kapsamında, öğrencilerin kendi ritimlerini oluşturabilmeleri, oluşturdukları ritimler ile ezgiye eşlik edebilmeleri ve farklı ölçü yapılarını fark

ederek o ölçüye uygun hareket edebilmeleri amaçlanmaktadır. Ritim kalıbı ile bir ezgiye eşlik etme ve kendi ritim kalıbını oluşturma amacıyla, 2/4'lük Kara Basma İz Olur (Bayburt) türküsünden faydalandığı görülmektedir. Etkinlik için ritim çalgılarıyla birlikte türkünün dijital ses kaydı kullanılmakta, öğrencilerden kendi oluşturdukları ritim kalıpları ile türküye eşlik etmeleri istenmektedir.

Farklı ölçü sayılarındaki ezgileri seslendirmek ve bu ezgilerin ritmik yapılarına uygun hareketlerle eşlik edebilmek amacıyla aksak ölçülü ezgilerden yararlanılmaktadır. Bu aksak ölçüler 5/8'lik, 7/8'lik ve 9/8'lik aksak ölçüleridir. Öğrencilerden 5/8'lik aksak ölçü için Bizim Eller Ne Güzel Eller (Van) türküsünü seslendirmeleri ve türkünün ölçüsüne uygun hareketlerle eşlik etmeleri; 7/8'lik aksak ölçü için Gökte Yıldız Ay Misun (Rize) türküsünü seslendirmeleri ve ritim çalgılarıyla eşlik etmeleri istenmektedir. Bu amaçla, materyal olarak türkülerin ses kaydı ve ritim çalgıları kullanılmaktadır. 5/8'lik ve 7/8'lik aksak ölçülerin öğretiminde türkülerden yararlanılmakta, 9/8'lik aksak ölçü için ise popüler müzikten yararlanıldığı görülmektedir. 9/8'lik aksak ölçü, Trakya ve Rumeli Bölgesi'ndeki türkülerde en çok rastlanan ölçü sayısı olarak bilinmesine rağmen 9/8'lik aksak ölçünün öğretiminde bu bölgelere ait türkülerden faydalanılmadığı görülmektedir.

Aynı ünite kapsamında SOKÜM boyutlarını içeren bir diğer konu, *Hız ve Gürlük'* tür. Müzikte hız kavramını öğretmek amacıyla farklı hızlardaki 2 türkü ve 1 ninniden faydalanılmakta, öğrencilerden ses kayıtları dinletilen bu ezgileri "yavaş – hızlı - orta hızlı" kavramları ile eşleştirilmeleri istenmektedir.

3.1.2. Beşinci Sınıf Müzik Ders Kitabı III. Ünite

Üçüncü ünite, *Atatürk ve Müzik* konusunda yer alan Bilgi Kutucuğu'nda "Atatürk'ün şarkı ve türkülerini dinlemekten büyük zevk aldığı ve bazı Rumeli türkülerinin O'nun sayesinde notaya alınarak müzik repertuarına kazandırıldığı" bilgisine yer verilmiştir.

Ünitenin bir diğer konusu olan *Türk Müziği* başlığı altında öğrencilerden bildikleri türkülerini yazmalarını istenmekte, öğrencilerin Rast ve Hüseyini makamlarının makamsal özelliklerini fark edebilmeleri amaçlanmaktadır. Öğrencilere, Rast makamında 2 Türk Sanat Müziği ve 1 Türk Halk Müziği ezgisi ile Hüseyini makamında 3 Türk Halk Müziği ezgisinin ses

kayıtları dinletilmektedir. Öğrencilerden Rast ve Hüseyini makamlarında farklı örnekleri araştırmaları beklenmektedir. Farklı makamları ayırt edebilme becerilerine yönelik ise 2 Türk Halk Müziği ve 1 Türk Sanat Müziği ezgisi dinletilerek, son olarak, öğrencilerden dinledikleri makamlara yönelik duygu ve düşüncelerini sözlü olarak ifade etmeleri istenmektedir.

3.1.3. Beşinci Sınıf Müzik Ders Kitabı IV. Ünite

Dördüncü ünite *Belirli Gün ve Haftalar* konusu ile başlamaktadır. Bilgi Kutucuğu'nda "Belirli gün ve haftalarda dini ve milli bayramlarımızın gelenek ve göreneklerimiz toplumsal yaşamımızdaki önemini kavrarız" ifadesi yer almaktadır.

Makaram Sarı Bağlar türküsü ünite kapsamında düzenlenecek etkinliklere hazırlık yapmak amacıyla kullanılmıştır. Öğrencilerden türküye halk oyunları ile eşlik etmeleri istenmektedir. Ayrıca halk oyunu görsellerine de yer verildiği görülmektedir. Bu kapsamda kullanılan bir diğer türkü, Hey On beşli On beşli türküsüdür.

Şarkılarda Bölümler adlı konuda 12 farklı örnek verilerek öğrencilerden hangilerinin halk oyunu olduğunu işaretlemeleri istenir. Bilgi Kutucuğu'nda "Müzik cümlelerinin öğretiminde türkülerden faydalanılmaktadır" ifadesinin yer aldığı görülmektedir. Öğrencilerden, Bahçalarda Börülce türküsünü dinleyerek bölümlerine ayırmaları ve bu bölümleri ifade eden dans figürlerine dönüştürmeleri istenmektedir.

Farklı Müzik Türleri'nin öğrenilmesi amaçlanan konuda, öğrencilerden bildikleri farklı müzik türlerini yazmaları istenir. Araştırma etkinliği olarak bölgelerindeki sanatçı ve eserleri araştırmaları, farklı müzik türlerine ilişkin araştırma yapmaları ve Türk Halk Müziği, Türk Sanat Müziği, Dini Müzik, Pop Müzik, Çok Sesli Türk Müziği türlerine örnekler vererek öğrencilerden müzik arşivi oluşturmaları istenmektedir.

3.2. Altıncı Sınıf Müzik Ders Kitaplarına Yönelik Bulgular

Altıncı sınıf müzik ders kitabı toplam 5 üniteden oluşmaktadır. Bu üniteler kapsamında ele alınan konular Tablo 3'te gösterilmektedir.

Tablo 3. Altıncı sınıf müzik ders kitabındaki üniteler ve konular.

	I. ÜNİTE	II. ÜNİTE	III. ÜNİTE	IV. ÜNİTE	V. ÜNİTE
KONU BAŞLIKLARI	İstiklal Marşı ve Marşlarımız	Atatürk ve Müzik	Onaltılık Nota	Ülkemize Ait Başlıca Müzik Türleri	Türk Müziğinde Makamsal Yapı
	İnsan Sesinin Oluşumu	Si ve İnce Do Notası	Ses Değiştirici İşaretler	Hece Bağı ve Uzatma Bağı	Ezgiye Ritim Oluşturma
	Ses Değişimi	Tekrar İşaretleri	Müzikte Hız	Atatürk' ün Türk Müziğine İlişkin Görüşleri	Ezgi Oluşturma ve Müzik Teknolojisi
	Nota Çalışmaları ve Do Notası	-	Müzikte Gürlük	-	-
	İstiklal Marşı ve Marşlarımız	-	-	-	-

Altıncı sınıf müzik dersinde *Dinleme-Söyleme, Müziksel Algı ve Bilgilenme, Müziksel Yaratıcılık ve Müzik Kültürü* alanlarında toplam yirmi dört (24) kazanımın öğrenciye aktarılması amaçlanmaktadır. Yapılan incelemede beş (5) üniteden oluşan müzik ders kitabının ikinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci ünitelerinde, *Somut Olmayan Kültürel Miras* boyutlarını da içeren kazanımların olduğu görülmektedir. Bu ünitelerde *Somut Olmayan Kültürel Miras* öğelerini içeren ünite ve konu başlıkları Tablo 4'te gösterilmektedir.

Tablo 4. Altıncı sınıf müzik ders kitabında SOKÜM boyutlarını içeren ünite ve konular.

ÜNİTE	KONU BAŞLIKLARI	SOKÜM BOYUTLARI
II. ÜNİTE	1. Atatürk ve Müzik	“Somut olmayan kültürel mirasın aktarılmasında taşıyıcı işlevi gören dille birlikte sözlü gelenekler ve anlatımlar” “Gösteri Sanatları”
III. ÜNİTE	2. Ses Değiştirici İşaretler 3. Müzikte Hız 4. Müzikte Gürlük	
IV. ÜNİTE	1. Ülkemize Ait Başlıca Müzik Türleri 2. Hece Bağı ve Uzatma Bağı 3. Atatürk' ün Türk Müziğine İlişkin Görüşleri	
V. ÜNİTE	1. Türk Müziğinde Makamsal Yapı	

3.2.1. Altıncı Sınıf Müzik Ders Kitabı II. Ünite

İkinci ünitenin ilk konusunun *Atatürk ve Müzik* olduğu görülmektedir. Beşinci sınıf müzik ders kitabında da ifade edilen Atatürk'ün türküleri çok sevdiği ve kimi türkülerin notaya alınarak müzik dağarına kazandırıldığı bilgisi bu bölümde de yer almaktadır.

Ünitenin birinci etkinliğinde nefes yerlerine uygun şekilde bir müzik eserini seslendirmek amaçlanmaktadır. Bu amaçla 9/4'lük Yörük Ali türküsünü, nefes yerlerine uyarak ve doğru entonasyonla seslendirmek hedeflenmiştir. Ayrıca öğrencilerden Atatürk'ün sevdiği türkü ve şarkıları araştırarak elde ettikleri bilgileri sınıflarında paylaşmaları istenmektedir. Bu konu başlığı altında ifade edilen açıklamalar ile uygulaması gerçekleşen etkinlik sözlü anlatımlar ve gelenekler kapsamında yer almaktadır.

3.2.2 Altıncı Sınıf Müzik Ders Kitabı III. Ünite

Ünitenin ikinci, üçüncü ve dördüncü konuları olan *Ses Değiştirici İşaretler, Müzikte Hız ve Müzikte Gürlük* konuları da sözlü anlatımlar ve gelenekler kapsamındadır.

Ses Değiştirici İşaretler'in öğretildiği ünitenin ilgili konusunun dördüncü etkinliğinde, 4/4'lük Deniz Üstü Köpürür türküsü, ses değiştirici işaretlerin öğretiminde kullanılmaktadır. Türküdeki ses değiştirici işaret alan notaların fark edilmesi, türkünün nefes yerlerine uygun ve doğru entonasyonla seslendirilmesi amaçlanmaktadır.

Müzikte Hız konusuna yönelik kavramsal açıklamalarının yer aldığı giriş metninde, yavaş ve çabuk kavramlarından bahsedilmektedir. Yavaş tempo *ninni* ile çabuk tempo *oyun havaları* ile örneklendirilmektedir.

Müzikte Gürlük kavramının öğretiminde de türkülerden faydalandığı görülmektedir. Ünitenin yedinci etkinliğinde, 5/8'lik Sen Bu Yaylaları Yayliyamazsun türküsü, gürlük terimlerinin öğretiminde kullanılmaktadır. Bu amaçla türkünün gürlükleriyle, nefes yerlerine uygun ve doğru entonasyonla seslendirilmesi hedeflenmektedir.

3.2.3. Altıncı Sınıf Müzik Ders Kitabı IV. Ünite

Ülkemize Ait Başlıca Müzik Türleri adlı ünitenin ilgili konusunun giriş bölümünde “yüzyıllardır farklı kültür ve medeniyetlere ev sahipliği yapmış ülkemizin kültüre ve müziksel

çeşitliliğinden bahsedilmektedir”. Bu zenginlik, “ülkemiz zengin bir müzik geçmişine ve kültüre sahiptir” ifadesi ile belirtilmiştir.

Türk Halk Müziği tanımı yapılarak, bu türdeki ezgilerin kulaktan kulağa aktarım yoluyla günümüze değin ulaştığı ifade edilmektedir. Türk Halk Müziği ezgilerinin sözlü ve sözsüz olmak üzere ikiye ayrıldığı bilgisine yer verilmekte, Türk Halk Müziği’ ne eserleri ve derlemeleriyle katkıda bulunmuş müzisyenlerden bazıları örneklenmektedir. Ayrıca bu bölümde Türk Halk Müziği’nde kullanılan başlıca çalgılar görselleriyle birlikte gösterilmektedir.

Ünitenin ikinci etkinliğinde öğrencilerden Neşet Ertaş’a ait, 4/4’lük Nar Danesi türküsünü seslendirmeleri istenmektedir. Üçüncü etkinlikte ise 4/4’lük Tiridine Bandım türküsü kullanılmakta, öğrencilerden türkünün bölümlerine uygun dans formları oluşturarak türküyü eşlik etmeleri ve türküyü seslendirmeleri istenmektedir. Ayrıca, Türk Sanat Müziği, Dini Müzik, Mehter Müziği ve Çok Sesli Türk Müziği türleri hakkında kısa açıklamalar yer almaktadır.

Ülkemize Ait Başlıca Müzik Türleri konusunda yer alan açıklamalarda, hem Türk Halk Müziği’nin önemli temsilcilerine yer verilmesi hem de Âşıklık Geleneğini temsil eden önemli bir müzisyenin örneklem olarak kullanılması SOKÜM’ ün temel boyutlarından Gösteri Sanatlarına işaret etmektedir.

Hece Bağı ve Uzatma Bağı konusunda hece bağının öğretimi için biri Türk Halk Müziği türünde toplam üç örnek ezgi kullanılmaktadır. Konunun beşinci etkinliğinde ezgiyi hece bağlarına uygun seslendirmek amacıyla Çanakkale Türkü’sü kullanılmaktadır. Uzatma bağının öğretiminde de biri Türk Halk Müziği türünde toplam üç örnek ezgi kullanılmaktadır. Konuyla ilgili altıncı etkinlikte Çemberimde Gül Oyası türküsünün hem uzatma bağlarına hem de hece bağlarına dikkat edilerek nefes yerlerine uygun şekilde seslendirilmesi hedeflenmektedir.

Atatürk’ ün Türk Müziğine İlişkin Görüşleri konusu, Atatürk ve Müzik konulu diğer başlıklarda olduğu gibi Milli Kültür ve Milli geleneklerimizden bahsedilmektedir. Atatürk’ ün kültür ile ilgili hitabetine yer verilmektedir. Ünitelerde yer verilen konularla ilişkili olarak, sekizinci etkinlikte 12/8’lik Hoş Gelişler Ola türküsü kullanılmakta, türkünün nefes yerlerine uygun şekilde ve doğru entonasyonla seslendirilmesi amaçlanmaktadır.

Ünite kapsamındaki üç konunun öğretiminde sözlü gelenekler ve anlatımlar kapsamındaki türkülerden yararlanıldığı, temel bilgi ve kavramlar hakkında açıklayıcı bilgilere yer verildiği görülmektedir.

3.2.4. Altıncı Sınıf Müzik Ders Kitabı V. Ünite

Türk Müziğinde Makamsal Yapı konu başlığı altında, Türk müziğinin makamsal bir müzik türü olduğundan bahsedilmekte ve makamsal yapı hakkında bilgilere yer verilmektedir. Batı müziği ile Türk müziği arasındaki müzikal yapı farklılığından bahsedilerek, tonal ve makamsal kavramları açıklanmaktadır. Ünitenin ilgili konusunda, Nikriz ve Nihavend makamlarının öğrenciler tarafından fark edilebilmesi amaçlanmaktadır. Bu amaçla birinci etkinlikle Nikriz makamındaki Kahve Yemenden Gelir türküsü kullanılmıştır.

3.3. Yedinci Sınıf Müzik Ders Kitabına Yönelik Bulgular

Yedinci sınıf müzik ders kitabı toplam 5 üniteden oluşmaktadır. Bu üniteler kapsamında ele alınan konular Tablo 5'te gösterilmektedir.

Tablo 5. Yedinci sınıf müzik ders kitabındaki üniteler ve konular.

	I. ÜNİTE	II. ÜNİTE	III. ÜNİTE	IV. ÜNİTE	V. ÜNİTE
KONU BAŞLIKLARI	İstiklal Marşımız	Marşlarımız	Çalgı Türleri ve Toplulukları	Dünyada Müzik	Türkülerimizin Yaşanmış Öyküleri
	Müziği Öğreniyorum	Atatürk ve Müzik	İnsan Sesi ve Ses Toplulukları	Dünya Müziğine Yolculuk	Müziğimize Ses Verenler
	Müziği Çözümlüyorum	Benim Ritmim	Müzikte Diziler ve Makamlar	Yurdumuzda Müzik	Benim Ezgim
	Ünite Değerlendirme	Ünite Değerlendirme	Ünite Değerlendirme	Ünite Değerlendirme	Ünite Değerlendirme

Yedinci sınıf müzik dersinde *Dinleme-Söyleme, Müziksel Algı ve Bilgilenme, Müziksel Yaratıcılık ve Müzik Kültürü* alanlarında toplam yirmi iki (22) kazanımın öğrenciye aktarılması amaçlanmaktadır. Yapılan incelemede beş (5) üniteden oluşan müzik ders kitabındaki tüm ünitelerde, *Somut Olmayan Kültürel Miras* boyutlarını da içeren kazanımların olduğu görülmektedir.

Bu ünitelerde *Somut Olmayan Kültürel Miras* öğelerini içeren ünite ve konu başlıkları Tablo 6'da gösterilmektedir.

Tablo 6. Yedinci sınıf müzik ders kitabında SOKÜM boyutlarını içeren ünite ve konular.

ÜNİTE	KONU BAŞLIKLARI	SOKÜM BOYUTLARI
I. ÜNİTE	2. Müziği Öğreniyorum 3. Müziği Çözümlüyorum	“Somut olmayan kültürel mirasın aktarılmasında taşıyıcı işlevi gören dille birlikte sözlü gelenekler ve anlatımlar” “Gösteri Sanatları” “Toplumsal Uygulamalar, Ritüeller ve Şölenler”
II. ÜNİTE	2. Atatürk ve Müzik 3. Benim Ritmim	
III. ÜNİTE	1. Çalgı Türleri ve Toplulukları 3. Müzikte Diziler ve Makamlar	
IV. ÜNİTE	2. Dünya Müziğine Yolculuk 3. Yurdumuzda Müzik	
V. ÜNİTE	1. Türkülerimizin Yaşanmış Öyküleri 2. Müziğimize Ses Verenler	

3.3.1. Yedinci Sınıf Müzik Ders Kitabı I. Ünite

Müziği Öğreniyorum konusu kapsamında Da Capo, Senyö, Röpriz gibi tekrar işaretleri öğretilmektedir. Tekrar işaretlerinin öğretimine yönelik birinci etkinlikte 3/4'lük Kavrma Koydum Tasa (Erzurum) türküsü kullanılmakta, türkünün tekrar işaretlerine uygun şekilde seslendirilmesi amaçlanmaktadır. Aynı konu başlığı altında verilen “*Düşünelim-Konuşalım*” bölümünde öncelikle daha önceki kazanımların (beşinci sınıfta aktarılan kazanımlar) hatırlanması istenmektedir. Önceki kazanımların hatırlanmasıyla birlikte, Ayletme Beni (Rumeli) türküsü örneğinde 5/8'lik aksak ölçü çalışılmış ve türkü seslendirilmiştir. İkincietkinlik 7/8'lik aksak ölçüye yöneliktir. Her iki aksak ölçünün farklı dizilimleri ve birim vuruşları hakkında bilgilendirme yapılmıştır. 7/8'lik aksak ölçünün uygulamasında Kiremite Su Düştü (Rize) türküsü kullanılmıştır. Bölüm sonunda Derule, Deryalar, Dramanın İçinde ve Çavuşlu Diye Diye Türküleri *Dinleme Önerisi* olarak verilmektedir.

Müziği Çözümlüyorum konusu kapsamında önceki yıllarda öğrenilen müzikte hız kavramının pekişmesi amaçlanmaktadır. Yavaş, Orta, Çabuk olarak öğretilen üç ana hız terimine yenilerinin eklendiği görülmektedir. Bu terimlerin müzik terminolojisindeki adlandırmaları ile Türkçe karşılıkları gösterilmektedir. Konuyla ilgili birinci etkinlikte 2/4'lük Toyular (Van) türküsünün hız değişkenlerine göre seslendirilmesi istenmektedir.

3.3.2. Yedinci Sınıf Müzik Ders Kitabı II. Ünite

Atatürk ve Müzik konu başlığı altındaki Bilgi Duvarı'nda Atatürk' ün müziğe verdiği önem aktarılmıştır. Milli kültürün oluşmasına ve gelişmesine verdiği önem “beyler şu gördüğünüz küçük sazın bağrında bir milletin kültürü dile geliyor” sözü ile pekiştirilmiştir.

Benim Ritmim adlı konunun öğretiminde, öğrencilerin kendi oluşturdukları ritimleri yazmaları amacıyla 4/4' lük Entarisi Dım Dım Yar (Burdur) türküsü kullanılmıştır. Türkü notasıyla birlikte verilen ritim dizeğine, öğrencilerin kendi ritimleri yazmaları ve ritim çalgıları kullanarak yazdıkları ritimlerle birlikte türküyü seslendirmeleri istenmektedir.

3.3.3. Yedinci Sınıf Müzik Ders Kitabı III. Ünite

Çalgı Türleri ve Toplulukları'na ilişkin açıklamaların yer aldığı bu bölümde, farklı çalgı tür ve topluluklarına örnekler verilmektedir. Geleneksel Türk Müziği çalgılarının da yer aldığı bu bölümde çalgılara ait görseller de yer almaktadır. Çalgı topluluklarına yönelik bilgilerle birlikte Türk Halk Müziği çalgı toplulukları hakkında bilgilendirme yapıldığı görülmektedir. Kapsamı itibariyle ünitenin bu konusu SOKÜM boyutlarından Gösteri Sanatları kapsamına girmektedir.

Müzikte Diziler ve Makamlar konusunda, öğrencilerin makam dizilerini fark edebilmeleri amaçlanmaktadır. Bu amaçla, ünite kapsamında öğrenilen Hüzzam makamının diğer makamlardan farklı olduğu bilgisinin aktarılmakta ve makamla ilgili açıklayıcı bilgilere yer verildiği görülmektedir. Ünitenin ilgili konusuna yönelik gerçekleştirilen etkinlikte öğrencilere Hüzzam makamındaki 4/4'lük İndim Havuz Başına (İstanbul) türküsü dinletilerek, türküyü seslendirmeleri istenmektedir.

3.3.4. Yedinci Sınıf Müzik Ders Kitabı IV. Ünite

Dünya Müziğine Yolculuk konu başlığı altında verilen Bilgi Duvarı'nda “yaşanılan çağın, coğrafyanın, gelenek ve göreneklerin müzik üzerindeki etkisi büyüktür. Bu etkiler yörelerin, bölgelerin, toplumların geleneksel müzik birikimlerinin oluşması ve farklı müzik kültürlerinin oluşup gelişmesini sağlamıştır” ifadesi yer almaktadır. Dolayısıyla, dünya müziklerini tanıma ve tanıtmaya amacıyla farklı ülkelerin müzikleri dinletilmekte ve dans topluluklarına ait görseller kullanılmaktadır.

Yurdumuzda Müzik konusunda geçmiş kazanımlara yönelik “*Hatırlayalım*” bölümünde gelenek tanımıyla birlikte geleneksel müzik tanımına yer verildiği görülmektedir. Bu bölümde “Toplumun yıllar içerisinde oluşturduğu yaşanan çağa ve olaylara göre yenilenerek kendine özgü nitelikleriyle günümüze ulaşan müzikler” geleneksel müzik olarak tanımlanmaktadır. Aynı bölümde yer alan Bilgi Duvarı’nda Türk Halk Müziği tanımı yeniden yapılmakta ve türkülerdeki en önemli özelliğin “anonimlik” olduğu vurgulanmaktadır. Bu bilgiler doğrultusunda, öğrencilere Neşet Ertaş’a ait Kaşların Karasına türküsü dinletilerek duygu ve düşüncelerini yazmaları istenmektedir. Türk Halk Müziği türküsü seslendirmeyi amaçlayan bir diğer etkinlikte ise 10/8’lik Altın Hızma Mülayim (Kerkük) türküsü kullanılmaktadır.

Ülkemizdeki müzik türlerinin anlatıldığı bölümde Çok Sesli Türk Müziklerinin kavranması amacıyla 9/8’lik Dere Geliyor Dere (Kırlareli) türküsünün iki sesli düzenlemesi kullanıldığı görülmektedir (Düz. Muammer SUN). Aynı ünitenin yedinci etkinliğinde Çok Sesli Türk Müziği örneklerinden Kara Üzüm Salkımı (notası yok) dinletilerek öğrencilerden duygu ve düşünceleri yazmaları istenmekte, sekizinci etkinlikte ise öğrencilerin ülkemize ait müzik türlerinden oluşan bir arşiv oluşturmaları amaçlanmaktadır.

3.3.5. Yedinci Sınıf Müzik Ders Kitabı V. Ünite

Türkülerimizin Yaşanmış Öyküleri SOKÜM boyutları ile doğrudan ilişkisi olan bir ünite konusudur. Öncelikle bu bölümde öğrencilerden “Türkü Yakmak” nedir sorusunun cevaplanması, araştırma konusu olarak da Bitlis’te Beş Minare türküsünün hikâyesini öğrenmeleri istenmektedir. Ünitenin ilgili konusu kapsamında, Yemen Türküsü’ nün hikâyesi anlatılmış ve sonrasında türkü öğrencilerle birlikte dinlenerek seslendirilmiştir. Araştırma ödevi olan Bitlis’te Beş Minare türküsünün hikâyesi öğrenilip aktarıldıktan sonra sınıfça dinlenmiş ve seslendirilmiştir.

Müziğimize Ses Verenler konusunda yer alan Düşünelim Konuşalım bölümünde, “Türk müziğinin tarihsel süreci hakkında ne biliyorsunuz, Kimlere Ozan denir?, Ozan kültürünün ülkemizdeki yeri ve önemi nedir?” şeklinde, SOKÜM kapsamında iki sorunun yer aldığı görülmektedir. Bilgi Duvarı bölümünde ise Mevlevi, Tasavvuf, Halk Müziği gibi türlerde önemli düşünsel ve müziksel yaratıları olan müzisyenler kısa kısa tanıtılmaktadır. Köroğlu, Karacaoğlan, Âşık Veysel ve Dadaloğlu bu bölümde tanıtılan halk ozanlarıdır.

Ünitenin konuyla ilgili birinci etkinliğinde, 10/16'lık İncecikten Bir Kar Yağar adlı Karacaoğlan türküsü dinlenmiş ve seslendirilmiştir. İkinci etkinlikte 10/8'lik Geçti Dost Kervanı türküsü, üçüncü etkinlikte 4/4'lük Uzun İnce Bir Yoldayım adlı Aşık Veysel' e ait türkü yer almaktadır. Bölüm sonundaki Dinleme Önerileri'nde öğrencilerden Kara Toprak, Gönül Dağı, Dostum Dostum, Nem Kaldı ve Bilmem Ağlasam Mı adlı halk ezgilerini dinlemeleri istenmektedir.

3.4. Sekizinci Sınıf Müzik Ders Kitabına Yönelik Bulgular

Sekizinci sınıf müzik ders kitabı toplam 5 üniteden oluşmaktadır. Bu üniteler kapsamında ele alınan konular Tablo 7'de gösterilmektedir.

Tablo 7. Sekizinci sınıf müzik ders kitabındaki üniteler ve konular.

	I. ÜNİTE	II. ÜNİTE	III. ÜNİTE	IV. ÜNİTE	V. ÜNİTE
KONU BAŞLIKLARI	Milli Marşımız	Aksatım (Senkop)	Benim Ritmim	Geleneksel Türk Müziği Biçimleri	Türk Toplum ve Topluluklarının Müzikleri
	Dokuz Sekizlik (9/8'lik) Aksak Ölçü	Hız Belirteci (Metronom)	Benim Ezgim	Müzik Kültürümüze Ses Verenler	Müzik ve Sağlık
	Atatürk ve Müzik	Marşlarımız	Sanat ve Müzik	Türkü Hikâyeleri	Müzik ile İlgili Meslekler
	Ünite Değerlendirme	Söyleyelim	Müzikte Diziler ve Makamlar	Mahalli Sanatçılar	Ünite Değerlendirme
	-	Ünite Değerlendirme	Ünite Değerlendirme	Ünite Değerlendirme	-

Sekizinci sınıf müzik dersinde *Dinleme-Söyleme, Müziksel Algı ve Bilgilenme, Müziksel Yaratıcılık ve Müzik Kültürü* alanlarında toplam yirmi beş (25) kazanımın öğrenciye aktarılması amaçlanmaktadır. Yapılan incelemede beş (5) üniteden oluşan müzik ders kitabındaki tüm ünitelerde, *Somut Olmayan Kültürel Miras* boyutlarını da içeren kazanımların olduğu görülmektedir. Bu ünitelerde *Somut Olmayan Kültürel Miras* öğelerini barındıran ünite ve konu başlıkları Tablo 8'de gösterilmektedir.

Tablo 8. Sekizinci sınıf müzik ders kitabında SOKÜM boyutlarını içeren ünite ve konular.

ÜNİTE	KONU BAŞLIKLARI	SOKÜM BOYUTLARI
I.ÜNİTE	2. Dokuz Sekizlik (9/8' lik) Aksak Ölçü	"Somut olmayan kültürel mirasın aktarılmasında taşıyıcı işlevi gören dille birlikte sözlü gelenekler ve anlatımlar" "Gösteri Sanatları"
II.ÜNİTE	5. Ünite Değerlendirme	
III.ÜNİTE	1. Benim Ritmim 3. Sanat ve Müzik 4. Müzikte Diziler ve Makamlar	
IV.ÜNİTE	1. Geleneksel Türk Müziği Biçimleri 2. Müzik Kültürümüze Ses Verenler 3. Türkü Hikâyeleri 4. Mahalli Sanatçılar	
V.ÜNİTE	1. Türk Toplum ve Topluluklarının Müzikleri 2. Müzik ve Sağlık 3. Müzikle İlgili Meslekler	

3.4.1. Sekizinci Sınıf Müzik Ders Kitabı I. Ünite

Dokuz Sekizlik (9/8'lik) Aksak Ölçü konusu, 9/8'lik aksak ölçünün 4 farklı dizilimi de gösterilerek anlatılmaktadır.9/8'lik aksak ölçüyü kavrama amacıyla İzmir' in Kavakları türküsü dinletilerek öğrencilerle birlikte seslendirilmekte, aynı zamanda bu ölçü sayısındaki türkülerin yaygın olarak Trakya Bölgesinde olduğu bilgisi aktarılmaktadır. 9/8'lik aksak ölçünün kavranması amacıyla kullanılan ikinci türkü Kahveyi Kavururlar (Eskişehir) türküsüdür. 9/8'lik ölçünün farklı bir dizilimi olan 2+3+2+2 dizilimi Çambaşına Çıktım Çıram Yanmadı (Ordu) türküsü kullanılarak öğretilmiştir.

3.4.2. Sekizinci Sınıf Müzik Ders Kitabı II. Ünite

Ünite Değerlendirme bölümünde öğrenilen bilgilerin bir değerlendirilmesi yapılmaktadır. Bu bölümün sonunda yer alan Dinleme Önerileri arasında Çemberimde Gül Oya ve Beyaz Giyme türkülerinin yer aldığı görülmektedir.

3.4.3. Sekizinci Sınıf Müzik Ders Kitabı III. Ünite

Benim Ritmim adını taşıyan bölümde, öğrencilerin bildiği ezgilere ritim yazabilmeleri amacıyla 4/4'lük Malatya türküsü kullanılmaktadır. Öğrencilerden bu türküye uygun ritim yazmaları ve türküyü ritim çalgılarıyla seslendirmeleri istenmektedir.

Sanat ve Müzik konusu kapsamında ise müziğin diğer sanatlarla olan ilişkisi anlatılmaktadır. Bu bölümde halk danslarından sadece bir cümle ile bahsedildiği görülmektedir.

Müzikte Diziler ve Makamlar başlığı altındaki Bilgi Köşesi'nde, makam kelimesi tanımlanarak makamların seyir özellikleri açıklanmaktadır. Buna göre, makamlar Basit, Göçürülmüş ve Birleşik makamlar olmak üzere üç grupta ele alınmaktadır. Geleneksel Türk müziğinde diziler makam olarak, Türk Halk Müziğinde ise ayak olarak adlandırılmaktadır. Örneğin; Geleneksel Türk Müziği'nde Eviç makam dizisi, Türk Halk Müziği'nde Misket ayağı olarak ifade edilmektedir. Eviç makamını fark edebilmeyi amaçlayan ilgili konunun birinci etkinliğinde, öğrencilere Evlerinin Önü Yıldız Piyade adlı türkü dinletilmektedir.

3.4.4. Sekizinci sınıf Müzik Ders Kitabı IV. Ünite

Geleneksel Türk Müziği Biçimleri konusunda yer alan Bilgi Köşesi'nde geleneksel müzik ve Türk Halk Müziği tanımlamaları yer almakta, Türk Halk Müziği türleri açıklanmaktadır. Bu bağlamda, birinci etkinlikte uzun hava türündeki Şad Olup Gülmedim De ve Huma Kuşu Yükseklerden Seslenir ezgileri dinleme yoluyla uzun hava türünün öğretiminde kullanıldığı görülmektedir. Aynı şekilde ikinci etkinlikte Kırık Hava türündeki 9/8'lik Şu Dalmadan Geçtin Mi (Nazilli) türküsü, dinleme yoluyla kırık hava öğretiminde kullanılmıştır.

Ünitenin ilgili konusu kapsamında oyun havalarının ve deyişlerin açıklandığı iki Bilgi Köşesi yer almaktadır. Bilgi Köşesi'nde yer alan açıklamalara göre oyun havalarının Karadeniz'de-Horon; Ege'de-Zeybek; Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da-Halay olarak adlandırılmaktadır. Bununla birlikte oyun havaları tanımlanmakta ve ülkemizde kaşık, bar, teke, hora, seymen gibi farklı yöresel oyunların da yer aldığı bilgisi aktarılmaktadır. Oyun havaları ile ilgili açıklamalara kısa tanımlamalar ve bilgilendirmeler şeklinde yer verilmiş, yaygın bilinen danslar örnek olarak gösterilmiştir. Oyun havalarını dinleyerek öğrenmeyi amaçlayan üçüncü

etkinlikte, Bitlis Halayı ve Silifke'nin Yoğurdu adlı oyun havaları öğrencilere dinletilmiştir. Bu bölümde halk oyunları oynayan iki farklı grup görseli yer almaktadır.

Bir diğer Bilgi Köşesi'nde, Deyiş kavramının tanımlaması yapılmıştır. Bu tanıma göre Deyiş "Anadolu' da halk müziği ve edebiyatında türkü, mani, koşma gibi türlerle söylenen ya da yazılan ezgili müzik türüdür". "Âşık müziği ve edebiyatında deyiş sözcüğü Alevi ve Sünnîâşıkların ortak kullandığı bir terimdir". Öğrencilerin Deyiş biçimini fark edebilmeleri için altıncı etkinlikte Seherde Bir Bağa Girdim adlı deyiş türündeki türkü kullanılmaktadır.

Müzik Kültürümüze Ses Verenler adlı Türk müzik kültürüne katkıda bulunanlara ait görsel ve açıklamaların yer aldığı bu bölümde Türk Halk Müziği kapsamında Muzaffer Sarısözen, Neşet Ertaş, Özay Gönlüm anlatılmaktadır. Yedinci etkinlikte Sarısözen' in derlediği Konma Bülbül Konma Nergis Dalına türküsü dinletilmiştir. Buradaki amaç, öğrencilerin Türk kültürüne ait müzikleri öğrenmeleridir. Aynı amaçla, sekizinci etkinlikte Bahça Duvarından Aştım türküsü, onuncu etkinlikte Kara Üzüm Salkımı (Denizli) türküsü dinletilmiş ve seslendirilmiştir.

Türkü Hikâyeleri Bölümü'nde türkülerin bilinen hikâyeleri öğrencilere anlatılmakta ya da öğrencilerden araştırmaları istenmektedir. İlk olarak bu bölümde öğrencilere, Ordu'nun Dereleri türküsünün hikâyesi anlatılmaktadır. Öğrencilerin türkü hikâyelerini öğrenmeleri amacıyla birinci etkinlikte, anlatılan türkü hikâyesini sınıfta canlandırılmaları istenmektedir. İkinci etkinlikte amaçlanan, öğrencilerin yurdumuza ait türküleri öğrenmeleridir. Bu amaçla yine Ordu'nun Dereleri türküsü seslendirilmektedir. Üçüncü etkinlikte ise araştırma konusu olarak öğrencilerden Gesi Bağları türküsünün hikâyesini öğrenmeleri istenmektedir. Aynı türkü ilgili konunun beşinci etkinliğinde öğrenciler tarafından dinlenmiş ve seslendirilmiştir.

Mahalli Sanatçılar Bilgi Köşesi'nde "kültürel mirasın sürdürülmesine ve taşınmasına büyük katkı sunarlar" şeklinde açıklanmaktadır. Bu bölümde örnek gösterilen mahalli sanatçıların "Hacı Taşan (Keskin), Çekiç Ali (Kırşehir), Muharrem Ertaş (Kırşehir), Kazancı Bedih (Şanlıurfa), Hasan Tunç (Trabzon), Remzi Beker (Hemşin), Enver Demirbağ (Elazığ), Rıza Konyalı (Konya) Zaralı Halil Söyler (Sivas), Nesimi Çimen (Adana)" olduğu görülmektedir.

Konu kapsamında ele alınan birinci etkinlikte amaç mahalli sanatçıları tanıtmaktır. Bu amaçla öğrencilerden çevrelerindeki mahalli sanatçıları araştırmaları ve onlarla bir görüşme

yapmaları istenmektedir. İkinci etkinlikte mahalli sanatçılara ait eserlerin seslendirilmesi amaçlanmıştır. Kazancı Bedih'e ait Bir Garip Kuştı Gönlüm (Şanlıurfa) adlı türkü ile üçüncü etkinlikte aynı amaçla Hasan Tunç'tan alınan Ben Seni Sevdiğimi (Trabzon) türküsü dinlenmiş ve seslendirilmiştir.

3.4.5. Sekizinci Sınıf Müzik Ders Kitabı V. Ünite

Türk Toplum ve Topluluklarının Müzikleri konusunda verilen Bilgi Köşesi' e göre "Türk toplum ve topluluklarının müzik kültürünün ortak temel özelliklerini âşıklık geleneği ve sözlü müziğe dayanan halk müziği oluşturur". Bu bağlamda "KKTC, Azerbaycan, Kazakistan, Türkmenistan, Özbekistan ve Kırgızistan Türk nüfusunun yoğun olduğu Cumhuriyetlerdir".

Ünitenin ilgili konusunda amaç, öğrencilerle birlikte Türk topluluklarına ait müzikleri dinlemektir. Bu amaçla birinci etkinlikte Bahçalarda Barım Var ve Size Selam Getirmişem (Azeri) türküleri dinlenmiştir. Aynı zamanda Azeri dans grubuna ait bir halk dansları topluluğunun görseline yer verildiği görülmektedir. Aynı amaçla ikinci etkinlikte Eziz Dostum Mennen Kösüp İncindi (Azeri); üçüncü etkinlikte Girdim Yarın Bahçasına (Azeri), dördüncü etkinlikte Dolama Dolamayı (KKTC); beşinci etkinlikte Sensen Menim Dilberim (Özbek) türküleri dinlenmiş ve seslendirilmiştir. Altıncı etkinlikte ise öğrencilerin farklı türlerdeki müziklerden sınıf arşivi oluşturmaları amaçlanmakta, yedinci etkinlikte öğrencilerden edindikleri bilgiler doğrultusunda, bir müzik gösterisi ya da dinletisi hazırlamaları beklenmektedir.

Müzik ve Sağlık bölümündeki ikinci etkinlikte, farklı makamlardaki Türk müziği ezgileri dinlenmiş, öğrencilerden dinledikleri müziklerin onlarda uyandırdığı duygu ve düşünceleri paylaşımları istenmiştir. Dinlenilecek Türk müziği ezgilerinden iki tanesi, Mendilimin Yeşili (saba makamı) ve Ayva çiçek Açmış (Uşşak makamı) adlı Türk Halk Müziği ezgileridir.

Bu bölümde yer alan açıklamalara göre, *Müzik ile İlgili Meslekler* ana ve yan meslekler olmak üzere iki grupta ele alınmaktadır. Bu bağlamda çalgı yapımcılığı kısaca açıklanmış ve müzikle ilgili yan meslekler başlığı altında aktarılmıştır.

4. Sonuç ve Öneriler

Somut Olmayan Kültürel Miras Öğelerine yer verilme durumları bakımından 5. 6. 7. ve 8. Sınıf müzik ders kitaplarında yapılan incelemeler sonucunda:

- Temel müzik kavram ve bilgilerinin öğretiminde sözlü gelenek ve anlatımlar kapsamında giren türkülerden sıklıkla yararlandığı,
- Gösteri Sanatları boyutuna her bir sınıf düzeyinde yer verilmekte olduğu,
- 7. ve 8. Sınıf müzik ders kitaplarında yer verilen konularda Somut Olmayan Kültürel Miras öğelerine daha fazla yer verildiği,
- Toplumsal Uygulamalar, Ritüeller ve Şölenler bakımından ise çok az sayıda kazanımın ders kitaplarında yer aldığı görülmektedir.
- Yapılan inceleme, kitaplarda yer verilen türkülerin daha çok, rastlantısal bir şekilde kullanılmakta olduğu izlenimini oluşturmaktadır.

Ortaokul müzik ders kitaplarının incelenmesinden elde edilen sonuçlar doğrultusunda:

- Somut olmayan kültürel miras kavramına müzik ders kitaplarında açıkça yer verilmesi,
- SOKÜM ' ün hedefleri, tarihsel süreci ve anlamına yönelik, açıklayıcı bilgilendirmelerin yapılması,
- Müzik eğitiminin ilgi alanına giren SOKÜM boyutlarına ilişkin, dengeli ve planlı bir ünitelendirmenin yapılması,
- SOKÜM' ün dünya mirası olması dolayısıyla kültürel miras öğelerine tümevarımcı bir anlayışla yer verilmesi,
- Müzik dersine ilişkin temel bilgi ve becerileri kazandırma amacıyla ders kitaplarında kullanılan türkülerin seçiminde, örneklem uygunluğu ile sınıf düzeylerinin göz önünde bulundurulması,
- SOKÜM araştırma alanlarından, Toplumsal Uygulamalar, Ritüeller ve Şölenler alanına, görsel ve içerik olarak daha fazla yer verilmesi,
- Durum tespiti yapmak amacıyla gerçekleştirilen bu araştırmanın, farklı araştırma teknikleri kullanılarak ele alınması,

- Ortaokul müzik ders kitapları kapsamında yapılan bu araştırmanın, diğer sınıf düzeyleri bakımından da incelenmesi önerilmektedir.

Kaynakça

Akçalı, V. E., Topal, D., Yamaner, B., Çakar, Ö. (2018). *Müzik Ders Kitabı 6*, Devlet Kitapları 1. Baskı, Ankara: Başak Matbaacılık.

Aktulum, K. (2013). *Folklor ve Metinlerarasılık*, Konya: Çizgi Kitabevi.

Artun, E. (2002). "Küreselleşmenin Geleneksel Halk Kültürüne Etkisi", *VI. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi, Küreselleşme ve Geleneksel Kültür Sektör Bildirileri*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.

Baştürk, Z., Candan P., Gönül, A., M., Öztürk M. Ö., Tezcan H. (2018). *Müzik Ders Kitabı 7*, Devlet Kitapları 1. Baskı, Ankara: Başak Matbaacılık.

Baştürk, Z., Candan P., Gönül A. M., Öztürk M. Ö., Tezcan H. (2018). *Müzik Ders Kitabı 8*, Devlet Kitapları 1. Baskı, Ankara: Başak Matbaacılık.

Bozkurt, G. (1984). *İnsan ve Kültür*, Genişletilmiş 4. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Büyüköztürk, Ş. vd. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Geliştirilmiş 13. Baskı, Ankara: Pegem Akademi.

Çelik, M., Efendioğlu, Y., Özer, H., Özkan, İ. (2018). *Müzik Ders Kitabı 5*, Devlet Kitapları, 1. Baskı, Ankara: Başak Matbaacılık.

Günay, E. (2011). *Müzik Sosyolojisi, Sosyolojiden Müzik Kültürüne Bir Bakış*, 2. Basım, İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Kağıtçıbaşı, Ç. (1977). *İnsan ve İnsanlar*, 2. Baskı, İstanbul: Duran Ofset.

Pehlivan, A. (2015). *Açık ve Örgün Eğitim Sosyal Bilgiler Ders Kitapları ve Öğretim Programında Somut Olmayan Kültürel Miras Öğelerinin İncelenmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı.

Uçan, A. (2005b). *İnsan ve Müzik, İnsan ve Sanat Eğitimi*, 3. Basım, Ankara: Evrensel Müzikevi.

Uçan, A. (2005a). *Müzik Eğitimi, Temel Kavramlar-İlkeler-Yaklaşımlar ve Türkiye'deki Durum*, 3. Basım, Ankara: Evrensel Müzikevi.

Yeşilbursa, C., C. (2011). *Sosyal Bilgilerde Miras Eğitiminin Öğrencilerin Somut Kültürel Mirasa Karşı Tutumlarına ve Akademik Başarılarına Etkisi*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı.

İnternet Kaynakları

Akyol, K., P. (2016). Somut Olmayan Kültürel Mirasın Örgün Eğitime Uygulanması: Ağıraştırması (Webquest) Örneği, Milli Folklor Dergisi, <http://millifolklor.com/PdfViewer.aspx?Sayi=111&Sayfa=149>, Erişim tarihi: 03.04.2019.

Evcin, E. (2013). *Türk Halk Kültürü Araştırmaları İçin Önemli Bir Kaynak: Halk Kültürü Bilgi ve Belge Merkezi*, Milli Folklor Dergisi, <http://www.millifolklor.com/PdfViewer.aspx?Sayi=100&Sayfa=222>, Erişim tarihi: 03.04.2019.

"Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi", (2003), <http://teftis.kultur-turizm.gov.tr/TR-50543/somut-olmayan-kulturel-mirasin-korunmasi-sozlesmesi.html>, Erişim tarihi: 18.03 2019.

"Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi Hakkında", (t.y.). <http://aregem.kultur-turizm.gov.tr/TR-50837/somut-olmayan-kulturel-mirasin-korunmasi-sozlesmesi-hak-.html>, Erişim tarihi: 18.03 2019.

"Somut Olmayan Kültürel Miras Taşıyıcılarının Tespit ve Kayıt İşlemlerine İlişkin Yönerge", (t.y.). <http://teftis.kulturturizm.gov.tr/TR-93790/somut-olmayan-kulturel-miras-tasiyicilarinin-tespit-ve-.html>, Erişim tarihi: 18.03 2019.

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, (2018). *"Müzik Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 Ve 8. Sınıflar)"*, Ankara, <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018129173048695-1-8%20M%C3%BCzik%20%C3%96%C4%9Fretim%20Program%C4%B1%2020180123.pdf>, Erişim tarihi: 18.03 2019.